

Schoolbetrokkenheid in relatie tot gezinsfactoren

Universiteit Leiden
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Afdeling Orthopedagogiek

Auteur:
Laura van der Vlugt
0922269
Augustus 2013

Begeleider:
Dr. M. Van Geel
Masterproject Drop out

Samenvatting

Voortijdig schoolverlaten is een groot probleem onder jongeren, vooral allochtone jongeren verlaten vaker voortijdig school. Aan de hand van deze studie is onderzocht in welke mate ouderlijke steun en sociaal-economische status samenhangen met schoolbetrokkenheid en hoe dit verschilt voor autochtonen en allochtonen. Er zijn 410 vmbo-leerlingen (12-16 jaar) van vijf scholen in Nederland onderzocht. Uit de resultaten bleek dat er geen verschil is in schoolbetrokkenheid tussen autochtonen en allochtonen, het hogere percentage allochtone voortijdig schoolverlaters kan dus niet verklaard worden door lagere schoolbetrokkenheid. Er is voor allochtonen wel een verband gevonden tussen SES en schoolbetrokkenheid, allochtone jongeren met een lagere SES zijn meer betrokken bij school. Ten slotte zijn autochtone jongeren die meer ouderlijke steun ontvangen meer betrokken bij school.

Sleutelwoorden: schoolbetrokkenheid, sociale ouderlijke steun, SES, etniciteit

Een lage mate van schoolbetrokkenheid is een probleem onder jongeren (Fredricks, 2005), omdat is gebleken dat studenten met een hoge schoolbetrokkenheid school minder vaak voortijdig verlaten dan studenten met een lage schoolbetrokkenheid (South, Haynie, & Bose, 2007). Voortijdig schoolverlaten is onder andere gerelateerd aan een hoger werkloosheidscijfer en lagere inkomens (Rumberger, 1987). Fredricks, Blumenfeld, Friedel en Paris (2005) stellen dat schoolbetrokkenheid bestaat uit drie dimensies: gedragsmatige betrokkenheid (bijvoorbeeld naar school toe gaan), emotionele betrokkenheid (bijvoorbeeld interesse in school) en cognitieve betrokkenheid (bijvoorbeeld motivatie om te leren en leerstrategieën gebruiken).

Familieachtergrond blijkt een belangrijke voorspeller te zijn voor de mate van schoolbetrokkenheid. Uit de studie van Rumberger (1983) naar voortijdig schoolverlaten, die in Amerika is uitgevoerd, blijkt dat - hoewel het aantal blanke jongeren toeneemt - het aantal jongeren van een minderheidsgroep nog altijd hoger ligt; de etnische verschillen blijven bestaan. Vooral 'blacks'(15%) en 'hispanics'(23%) verlaten school vaker voortijdig dan blanken (10%). Ook uit gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2012b) blijkt dat allochtone jongeren vaker voortijdig schoolverlater zijn dan autochtone jongeren. Dit onderzoek probeert het grote aantal allochtone voortijdige schoolverlaters te verklaren aan de hand van de gezinsfactoren 'sociale ouderlijke steun' en 'sociaal-economische status'.

Sociale Steun

Sociale steun kan worden omschreven als het geheel van sociale hulpbronnen en netwerken die mensen kunnen raadplegen als zij hulp, advies, bescherming of steun nodig hebben. Sociale steun biedt de persoon informatie waar behoefte aan is. Sociale steun draagt bij aan welbevinden, motivatie, coöperatie en aanpassing op school (Vedder, Boekaerts, & Seegers, 2005). Hierbij geldt wel dat het feit dat sociale steun als beschikbaar wordt beschouwd door iemand zwaarder weegt dan de steun die werkelijk is geboden aan deze persoon (Helgeson, 1993). Steun van de ouders draagt op een positieve manier bij aan schoolbetrokkenheid en succes op school (Garcia-Read, 2007). De kinderen van ouders die hun verwachtingen wat betreft school uitspreken zijn meer geneigd om de lat hoger te leggen voor zichzelf op school (Dornbusch, Ritter, Mont-Reynaud, & Chen, 1990). Ook uit de studie van Gonzalez-De Hass, Willems en Doan Holbein (2005) blijkt dat ouderlijke steun positief gerelateerd is aan schoolbetrokkenheid. Allochtone jongeren in Nederland voelen zich minder gesteund in schoolse zaken door hun ouders dan door leerkrachten en leeftijdsgenoten. Zij ervaren hun ouders als minder belangrijke bron van sociale steun dan autochtone jongeren en menen dat hun welbevinden op school minder gerelateerd is aan het ervaren van de beschikbaarheid van sociale steun van ouders (Distelbrink & Pels, 2000).

De relatie tussen ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid kan voor autochtonen en allochtonen anders zijn. De ouders van allochtone jongeren hebben vaak minder kennis van het Nederlandse schoolstelsel (Van Daal, Broenink, Kromontono, & Tabibian, 2002) en een lagere SES dan autochtone ouders (Van Ours & Veenman, 1999). Het kan zijn dat deze verschillen tussen autochtone en allochtone ouders zorgen voor een andere kwaliteit steun. Bovendien hebben allochtone ouders ook vaker taalproblemen dan autochtone ouders (Vedder, Kook, & Muysken, 1996).

Sociaal-Economische Status

Een ander aspect dat invloed heeft op de schoolbetrokkenheid van jongeren is de sociaal-economische status (SES). Uit de studie van Rumberger (1983) blijkt dat de hoeveelheid boeken in huis een voorspeller is voor schoolbetrokkenheid; hoe meer boeken er in huis aanwezig zijn, hoe kleiner de kans dat de jongere voortijdig school verlaat. Ook zijn een hoog inkomen en een hoog opleidingsniveau van ouders negatief gecorreleerd aan voortijdig schoolverlaten van een kind. Jongeren met een lagere SES verlaten school vaker voortijdig dan jongeren met een hogere SES (Traag & Van der Velden, 2011). Mogelijke

verklaringen hiervoor zijn dat ouders met een hogere SES een beter voorbeeld stellen aan hun kind, waardoor hij of zij meer gestimuleerd wordt om door te leren, of dat deze ouders meer tijd met hun kind doorbrengen, wat een positieve invloed heeft op hun schoolse vermogens (Hill & Stafford, n.d.). Ook begeven de kinderen met een hogere SES zich vaak in een 'rijkere' omgeving (Rumberger, 2001), waarin zij onder andere minder vrienden hebben die voortijdig schoolverlaten of op een andere manier een slechte invloed op hen hebben (Carbonaro, 1998; Hallinan & Williams, 1990). Hierdoor doen zij meer positieve ervaringen op met school. Bovendien kunnen de ouders van deze kinderen het zich veroorloven om hun kind naar een betere school te sturen en eventueel hulp bij het huiswerk te bieden (Rumberger, 2001). Deze verschillende verklaringen sluiten elkaar echter niet uit. Kinderen met een lagere SES voelen zich ook vaker aangetrokken tot werken, waardoor zij eerder geneigd zullen zijn voortijdig school te verlaten (Rumberger, 2001). Uit de studie van Van Ours en Veenman (1999) blijkt dat allochtonen vaker een lager opleidingsniveau en inkomen hebben dan autochtonen. De familieachtergrond, zoals de SES, blijkt bij alle etnische groepen invloed te hebben op schoolbetrokkenheid. Het verschil tussen etnische groepen kan zelfs grotendeels verklaard worden door familieachtergrondvariabelen (Rumberger, 1983).

De relatie tussen SES en schoolbetrokkenheid kan echter voor autochtonen en allochtonen anders zijn. Het kan zijn dat autochtone jongeren zich - afgezien van de SES van het gezin - vaker in een 'rijkere' omgeving bevinden dan allochtone jongeren en hierdoor al meer positieve ervaringen met school opdoen (Rumberger, 2001). Hierdoor hebben zij een hogere SES van het gezin wellicht niet eens zozeer nodig om tot deze ervaringen te komen. Dit in tegenstelling tot allochtone jongeren, die zich vaker in een minder 'rijke' omgeving bevinden. Dit zal betekenen dat bij autochtonen SES minder vat heeft op de schoolbetrokkenheid dan bij allochtonen.

Huidig Onderzoek

Bovenstaand onderzoek laat zien dat er voor schoolbetrokkenheid verschillen in SES en ouderlijke sociale steun meetbaar zijn. Echter is er nog weinig bekend over SES en ouderlijke steun in relatie tot schoolbetrokkenheid van jongeren in Nederland. Veel voorgaand onderzoek is verricht in Amerika. Ook is in Nederland nog niet onderzocht of eventuele verschillen samenhangen met etniciteit. Ook zijn deze vragen nog niet onderzocht bij Nederlandse jongeren van 12 tot en met 15 jaar in het vmbo, dit is een andere doelgroep dan de highschoolstudenten uit Amerika. De bevindingen van deze studie dragen bij aan

kennis en begrip van schoolbetrokkenheid van jongeren. Met het oog op preventie kan er in de toekomst rekening gehouden worden met eventuele verschillen in gezinsfactoren.

De vraagstelling van dit onderzoek luidt: 'Wat zijn de verschillen en relaties tussen gezinsfactoren (ouderlijke sociale steun, SES) en schoolbetrokkenheid bij autochtone en allochtone jongeren in de eerste, tweede en derde klas van het vmbo?' De deelvragen hierbij zijn 'Zijn er verschillen in SES, ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid tussen autochtonen en allochtonen?', 'Is er een verband tussen ouderlijke sociale steun en schoolbetrokkenheid bij jongeren en wordt deze relatie gemodereerd door etniciteit?' en 'Is er een verband tussen SES en schoolbetrokkenheid bij jongeren en wordt deze relatie gemodereerd door etniciteit?' In lijn met het voorgaand onderzoek wordt verondersteld dat er verschillen in ouderlijke steun en SES zijn voor schoolbetrokkenheid van de jongeren. Op basis van onderzoek van Hill en Stafford (n.d.), Traag en Van der Velden (2011) en Rumberger (1983) wordt verwacht dat jongeren met een hogere SES hoger zullen scoren op schoolbetrokkenheid en dat dit wordt gemodereerd door etniciteit (Rumberger, 2001). Op basis van onderzoek van Gonzalez-De Hass et al. (2005) en Garcia-Read (2007) wordt verwacht dat jongeren met een hogere mate van ouderlijke sociale steun hoger zullen scoren op schoolbetrokkenheid en dat ook dit wordt gemodereerd door etniciteit (Distelbrink & Pels, 2000). Ten slotte is de verwachting dat autochtone jongeren hoger zullen scoren op SES (Van Ours & Veenman, 1999), hoger zullen scoren op ouderlijke steun (Distelbrink & Pels, 2000) en hoger zullen scoren op schoolbetrokkenheid (Rumberger, 1983; Centraal Bureau voor de Statistiek, 2012b) dan allochtone jongeren.

Methode

Participanten

Het onderzoek richt zich op jongeren in de eerste, tweede en derde klas van het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (vmbo). Deze jongeren zijn twaalf tot en met zestien jaar oud. Tijdens het schooljaar 2012-2013 hebben in totaal 410 leerlingen meegedaan aan dit onderzoek, waarvan 57% jongens en 42% meisjes. De overige twee procent heeft geslacht niet ingevuld. De gemiddelde leeftijd van de leerlingen was 14 jaar ($SD = 0.88$). De leerlingen komen van in totaal vijf middelbare scholen uit de provincies: Zuid-Holland (60%), Zeeland (20%) en Noord-Brabant (20%). Van de leerlingen is 94.6% afkomstig uit Nederland. De rest van de leerlingen is afkomstig uit Thailand, Afghanistan, Griekenland, Somalië (allen 0.5%), Duitsland, Turkije, Frankrijk, Albanië, Brazilië, Bulgarije, Rusland, Zuid-Afrika,

Koerdistan, België, Argentinië, Polen, Ethiopië, Colombia en van de Antillen (allen 0.2%). Het grootste deel van de leerlingen kan aangemerkt worden als autochtoon (84%), 15% is allochtoon. Van de overige één procent is dit onbekend.

Meetinstrumenten

Dit huidige onderzoek is deel van een groter geheel. Voor het onderzoek als geheel zijn de volgende variabelen gemeten: schoolbetrokkenheid, sociale steun, discriminatie, zelfbeeld, levenstevredenheid, etniciteit, identiteit, sociaal-economische status en ouderlijk toezicht. In dit huidige onderzoek wordt enkel gerapporteerd over de volgende variabelen: schoolbetrokkenheid, ouderlijke sociale steun, sociaal-economische status en etniciteit. Hieronder zullen de gebruikte meetinstrumenten in detail worden besproken.

School Engagement Scale. De School Engagement Scale (SES; Fredicks et al., 2005) meet in hoeverre jongeren zich betrokken voelen bij school. De vragenlijst is door drie masterstudenten van de Universiteit Leiden vertaald van het Engels naar het Nederlands (Valk, 2012). De SES bestaat uit negentien items in de vorm van stellingen en worden beantwoord middels een 5-punts Likertschaal: ‘helemaal mee oneens’, ‘een beetje mee oneens’, ‘weet niet’, ‘een beetje mee eens’ of ‘helemaal mee eens’. De vragenlijst bevat drie subschalen; gedragsmatige betrokkenheid, emotionele betrokkenheid en cognitieve betrokkenheid. De eerst vijf items meten gedragsmatige betrokkenheid, een voorbeeld item is: ‘Ik let op in de klas’. De items zes tot en met elf meten de subschaal emotionele betrokkenheid, een voorbeeld item is: ‘Ik voel me gelukkig op school’. De laatste items, twaalf tot en met negentien meten cognitieve betrokkenheid, een voorbeeld item is: ‘Ik leer thuis, zelf als ik geen toets heb’. Stellingen 45, 48, 49 en 58 zijn negatief geformuleerd, deze worden omgepoold. In totaal kunnen 95 punten worden gescoord: maximaal 25 punten voor gedragsmatige betrokkenheid, maximaal 30 punten voor emotionele betrokkenheid en maximaal 40 punten voor cognitieve betrokkenheid. Hoe hoger de totale score, hoe hoger de schoolbetrokkenheid. Een lage schoolbetrokkenheid duidt op mogelijk verborgen *drop-out* (Fredericks et al., 2005; Valk, 2012). De drie subschalen hebben een adequate interne consistentie en een voldoende predictieve validiteit (Fredericks et al., 2005). Voor dit onderzoek is de vragenlijst enigszins aangepast. In totaal zijn vier vragen vervangen door andere vragen die meer direct betrekking hebben op *drop-out*. De betrouwbaarheid van de schalen gedragsmatige, emotionele en cognitieve betrokkenheid zijn gemeten met Cronbach’s alpha en bedragen respectievelijk 0.644, 0.664 en 0.635. De Cronbach’s alpha van de totale schaal is 0.823.

Student Perceived Availability of Social Support Questionnaire. Met de Student Perceived Availability of Social Support Questionnaire (SPASSQ; Vedder et al., 2005) wordt gemeten in hoeverre de jongeren sociale ondersteuning van ouders, klasgenoten en leraren ervaren. De SPASSQ bestaat uit elf schoolgerelateerde situaties, waarvan vijf items over educatieve steun en zes items over emotionele steun. Er zijn vier antwoordmogelijkheden (bijna nooit, soms, vaak, altijd), die ingevuld worden over de ouders, leerkrachten en klasgenoten. Dit resulteert in 33 reacties. Een voorbeelditem van educatieve steun is: ‘Als je hulp nodig hebt bij je huiswerk, aan wie kun je dan hulp vragen?’. Een voorbeeld item van emotionele steun is: ‘Als je verdrietig bent, wie kan je dan troosten?’. Voor dit huidige onderzoek is de vragenlijst ingekort. Uit elke subschaal is één item verwijderd, voor de schaal educatieve steun is dit: ‘Als je advies nodig hebt van wie kun je dan advies krijgen’ en voor de schaal emotionele steun is dit: ‘Wie is blij als je goed presteert?’. Tevens zijn de antwoordcategorieën ‘klasgenoten’ en ‘leerkracht’ niet meegenomen en is er alleen gekeken naar de ervaren steun van ouders. De Cronbach’s alpha van de totale schaal is 0.880.

Etniciteit. De variabele ‘etniciteit’ is gemeten aan de hand van drie vragen over het geboorteland van de jongere, diens vader en diens moeder. Een voorbeeld item is: “In welk land ben je geboren?”. Aan de hand van de ingevulde antwoorden en gebruikmakend van criteria die worden gehanteerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (2012a) worden de leerlingen in twee categorieën verdeeld: minderheid- en meerderheidsgroep. Leerlingen die niet in Nederland zijn geboren en/of waarvan hun moeder en/of vader niet in Nederland zijn geboren, behoren tot de minderheidsgroep (allochtonen). De overige leerlingen behoren tot de meerderheidsgroep (autochtonen).

Sociaal-Economische status (SES). De variabele SES is gemeten aan de hand van de Family Affluence Scale (Boyce, Torsheim, Currie, & Zambon, 2006). Deze vragenlijst bestaat uit de volgende items: ‘Hebben je ouders/verzorgers een auto?’, ‘Heb je een eigen slaapkamer?’, ‘Heb je een eigen bureau om huiswerk te maken?’, ‘Hoeveel computers/laptops/tablets hebben jullie thuis?’ en ‘Hoe vaak ben je in de laatste 12 maanden met je familie of met je ouders op vakantie geweest?’. Voor iedere antwoordmogelijkheid is een score toegekend (0 voor de eerste antwoordmogelijkheid, 1 voor de tweede antwoordmogelijkheid, etcetera). Ook is gevraagd wat de postcode van de leerlingen is. Aan de hand van de postcode is via het Centraal Bureau voor de Statistiek (2012a) het gemiddelde fiscaal inkomen per persoon uit dit postcodegebied achterhaalt. Deze bedragen zijn verdeeld over categorieën waaraan ook scores zijn toegekend (0 voor de categorie met het laagste

inkomen, 1 voor de tweede categorie, etcetera). Deze score is bij de rest van scores opgeteld. Hoe hoger de totale score, hoe hoger de SES.

Procedure

De middelbare scholen zijn door negen studenten van de Universiteit Leiden telefonisch en of schriftelijk benaderd. Uiteindelijk hebben directeuren van vijf middelbare scholen toestemming gegeven om deel te nemen aan dit onderzoek. Scholen hebben zelf vastgesteld of oudertoestemming noodzakelijk is, of dat het participeren in het onderzoek onder de schoolactiviteiten valt. In aanwezigheid van een leerkracht en twee studenten hebben leerlingen van een klas, tijdens een lesuur, groepsgewijs de vragenlijst ingevuld. Vooraf werd medegedeeld dat het onderzoek anoniem was. Tevens kregen de leerlingen een korte instructie over het invullen van de vragenlijst. De ingevulde vragenlijst werd teruggeven aan de student. Na de dataverzameling zijn de gegevens ingevoerd in SPSS en onderstaande toetsen uitgevoerd.

Resultaten

Datainspectie

Tabel 1

Beschrijvende statistieken van de variabelen Sociaal-Economische Status (SES), Ouderlijke Sociale Steun (Steun) en Schoolbetrokkenheid (SB) voor allochtonen en autochtonen

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Zskewness</i>	<i>Zkurtosis</i>	Shapiro Wilk	missings	outliers
SES	allochtoon	14.58	2.55	.84	.81	.45	2	0
	autochtoon	16.37	3.45	4.5	-1.66	.00	32	0
Steun	allochtoon	26.00	6.27	-2.27	.48	.03	12	0
	autochtoon	26.13	5.91	-4.66	.43	.00	22	0
SB	allochtoon	39.66	7.96	.97	-.81	.20	0	2
	autochtoon	38.46	5.88	.62	.82	.54	0	4

De missende waarden op de variabelen ‘ouderlijke steun’ en ‘SES’ zijn van de analyses uitgesloten door middel van *exclude cases listwise*. Er zijn zes significante uitbijters op de variabele ‘schoolbetrokkenheid’ gedecteerd. Deze proefpersonen zijn uitgesloten van de analyses door middel van *select cases*. De variabelen ‘SES’ en ‘ouderlijke steun’ zijn voor de autoctonen bij benadering niet normaal verdeeld, zoals aan de gestandaardiseerde skewnesswaarden en significante *p*-waarden van de Shapiro-Wilktoets te zien is (zie Tabel 1). Door de grote steekproef ($N > 30$) zijn de toetsen echter robuust genoeg tegen deze schending van normaliteit (Moore & McCabe, 2007). De resultaten zullen echter voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden. Aan de histogram voor de variabele ‘ouderlijke steun’ is te zien dat meer jongeren zich aan de rechterkant van de verdeling bevinden. Dit betekent dat zij vaker een hogere score hebben. Dit kan als een positief gegeven aangemerkt worden.

Analyses

Zijn er verschillen in SES, ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid tussen autoctonen en alloctonen? Om te toetsen of er verschillen zijn in SES, ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid tussen autoctonen en alloctonen zijn er drie onafhankelijke t-tests uitgevoerd. Er is een significant verschil voor SES tussen autoctonen en alloctonen gevonden, $t(104.91) = 4.38, p < .001$. Dit is een middelgroot effect (*Cohen's d* = .55). Er is geen significant verschil voor ouderlijke steun tussen autoctonen en alloctonen gevonden, $t(364) = .26, p = .792$. Er is geen significant verschil voor schoolbetrokkenheid tussen autoctonen en alloctonen gevonden, $t(76.18) = -.93, p = .355$.

Is er een verband tussen ouderlijke sociale steun en schoolbetrokkenheid bij jongeren en wordt deze relatie gemodereerd door etniciteit? Om te toetsen of ouderlijke steun een voorspeller is van schoolbetrokkenheid bij jongeren zijn twee multipele regressieanalyses uitgevoerd, één voor autoctonen en één voor alloctonen (zie Tabel 2 en Tabel 3). De waarden voor de tolerance en Variance Inflation Factor (VIF) zijn aanvaardbaar, dus er is geen sprake van multicollineariteit. Een hoge score op de variabele ‘ouderlijke steun’ is voor autoctonen een significante voorspeller voor een hogere score op de variabele ‘schoolbetrokkenheid’. De variabelen ‘Ouderlijke steun’ en ‘SES’ verklaren voor autoctonen een significant deel van de variantie in de scores op ‘schoolbetrokkenheid’, $R^2 = .19, F(2) = 33,59, p < .001$. Voor alloctonen is de variabele ‘ouderlijke steun’ geen significante voorspeller voor de mate van schoolbetrokkenheid. Om te toetsen of het verband tussen ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid wordt gemodereerd door etniciteit is een

eenzijdige Z-toets uitgevoerd: $z = 1.78$, $p = .037$. Dit betekent dat de moderatie van etniciteit op de relatie tussen ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid significant is.

Tabel 2

Multipele regressieanalyse autochtonen

	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	Part	Partial	VIF	Tolerance
SES	.07	.09	.04	.82	.411	.04	.05	1.00	.99
Steun	.44	.05	.44	8.19	.000	.44	.44	1.00	.99

Tabel 3

Multipele regressieanalyse allochtonen

	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	Part	Partial	VIF	Tolerance
SES	-1.25	.42	-.39	-2.95	.005	-.39	-.40	1.01	.99
Steun	.23	.17	.18	1.36	.179	.18	.20	1.01	.99

Is er een verband tussen SES en schoolbetrokkenheid bij jongeren en wordt deze relatie gemodereerd door etniciteit? Om te toetsen of SES een voorspeller is van schoolbetrokkenheid bij jongeren is gebruik gemaakt van dezelfde twee multipele regressieanalyses als bij de vorige deelvraag (zie Tabel 2 en Tabel 3). De variabele ‘SES’ is voor autochtonen geen significante voorspeller voor de mate van schoolbetrokkenheid. Een hoge score op de variabele ‘SES’ is voor allochtonen een significante voorspeller voor een lagere score op de variabele ‘schoolbetrokkenheid’. De variabelen ‘SES’ en ‘ouderlijke steun’ verklaren voor allochtonen een significant deel van de variantie in de scores op ‘schoolbetrokkenheid’, $R^2 = .18$, $F(2) = 4,96$, $p = .011$. Om te toetsen of het verband tussen SES en schoolbetrokkenheid wordt gemodereerd door etniciteit is een Z-toets uitgevoerd:

$z = 2.91, p = 0.0036$. Dit betekent dat de moderatie van etniciteit op de relatie tussen SES en schoolbetrokkenheid significant is.

Discussie

De vraagstelling van dit onderzoek luidde: 'Wat zijn de verschillen en relaties tussen gezinsfactoren (ouderlijke sociale steun, SES) en schoolbetrokkenheid bij autochtone en allochtone jongeren in de eerste, tweede en derde klas van het vmbo?'

In lijn met voorgaand onderzoek was het veronderstelde antwoord op de eerste deelvraag, 'Zijn er verschillen in SES, ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid tussen autochtonen en allochtonen?', dat autochtone jongeren gemiddeld een hogere SES zouden hebben (Van Ours & Veenman, 1999), meer ouderlijke steun zouden ervaren (Distelbrink & Pels, 2000) en hoger zouden scoren op schoolbetrokkenheid dan allochtone jongeren (Rumberger, 1983). Er is alleen een significant verschil gevonden voor SES tussen allochtonen en autochtonen; autochtonen hebben gemiddeld een hogere SES dan allochtonen. Voor schoolbetrokkenheid en ouderlijke steun er is er geen significant verschil gevonden tussen autochtonen en allochtonen. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er wat betreft schoolbetrokkenheid geen significant verschil is gevonden tussen allochtonen en autochtonen zou kunnen zijn dat de allochtone jongeren meer gemotiveerd zijn voor school dan autochtone jongeren en zij hiermee willen compenseren voor hun vaak lagere sociale achtergrond (Traag & Van der Velden, 2011). Ook kan het besef van immigrantenouders dat hun kind gebaat is bij goede educatie hieraan bijdragen. Zij moedigen hun kind wellicht meer aan om naar school te gaan en confronteren hen hierbij met hun eigen ervaringen uit het geboorteland, waar zij weinig scholingsmogelijkheden hadden (Ogbu, 1990). Deze ouders zijn dan ook vaak geëmigreerd om hun kinderen betere kansen te geven en de kinderen kunnen zich schuldig voelen als zij niet goed hun best doen op school (Caplan, Choy, & Whitmore, 1991). Verder kunnen immigrantenouders hun kind laten inzien dat educatie de manier is om te vermijden dat zij later nederige beroepen zullen moeten uitoefenen, net als zij (Fuligni, 1998). Bovendien is de huidige studie uitgevoerd op scholen met relatief weinig allochtone leerlingen. Uit de studie van Traag en van der Velden (2011) is gebleken dat leerlingen van een school met een groot aantal allochtone leerlingen eerder voortijdig school verlaten dan leerlingen van een school met meer autochtone leerlingen. Tenslotte zou het feit dat de cultuurverschillen wat betreft normen en waarden tussen allochtonen en autochtonen zijn

afgenomen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2008), en hiermee wellicht ook de verschillen in opvoedingsstijl van de ouders, kunnen verklaren dat er tegen de verwachting in geen significant verschil gevonden is voor ouderlijke steun tussen allochtonen en autochtonen. Allochtonen van de tweede generatie lijken zich steeds meer op de Nederlandse samenleving te oriënteren. Ook uit de studie van Kalthoff (2009) blijkt dat er veel aan het veranderen is in het opvoedingsgedrag van allochtone ouders; er ontstaan mengvormen van hun cultuur en van de Nederlandse cultuur. Zo worden autonomie als opvoedingsdoel en autoritatieve vormen van controle belangrijker in deze gezinnen (Pels, zoals geciteerd in Kalthoff, 2009), wat elementen zijn van een typisch Westerse opvoeding.

In lijn met voorgaand onderzoek, zoals dat van Garcia-Read (2007) en Gonzalez-De Hass et al. (2005), was het veronderstelde antwoord op de tweede deelvraag, 'Is er een verband tussen ouderlijke sociale steun en schoolbetrokkenheid bij jongeren en wordt deze relatie gemodereerd door etniciteit?', dat jongeren met een hogere mate van ouderlijke sociale steun hoger zouden scoren op schoolbetrokkenheid dan jongeren met minder ouderlijke sociale steun en dat dit zou worden gemodereerd door etniciteit (Distelbrink & Pels, 2000). Er is alleen voor autochtonen een verband gevonden tussen ouderlijke sociale steun en schoolbetrokkenheid; autochtone jongeren die meer ouderlijke steun ontvangen zijn meer betrokken bij school. De moderatie van etniciteit op de relatie tussen ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid blijkt eenzijdig significant. Onder allochtone jongeren is er geen verband tussen ouderlijke steun en schoolbetrokkenheid gevonden. Een mogelijke verklaring voor het feit dat dit alleen dit alleen voor autochtonen geldt zou kunnen zijn dat autochtone ouders meer kennis hebben van het schoolsysteem (Van Daal et al., 2002) en een hogere SES hebben (Van Ours & Veenman, 1999) en daardoor wellicht een betere kwaliteit steun kunnen bieden.

In lijn met voorgaand onderzoek, zoals dat van Traag en Van der Velden (2011), Hill en Stafford (n.d.) en Rumberger (1983), was het veronderstelde antwoord op de derde deelvraag, 'Is er een verband tussen SES en schoolbetrokkenheid bij jongeren en wordt deze relatie gemodereerd door etniciteit?', dat jongeren met een hogere SES hoger zouden scoren op schoolbetrokkenheid dan jongeren met een lagere SES en dat dit zou worden gemodereerd door etniciteit (Rumberger, 2001). Er is alleen voor allochtonen een verband gevonden tussen SES en schoolbetrokkenheid, allochtone jongeren met een lagere SES zijn meer betrokken bij school. Onder autochtone jongeren is er geen verband tussen SES en schoolbetrokkenheid gevonden. De moderatie van etniciteit op de relatie tussen ouderlijke SES en schoolbetrokkenheid blijkt significant. Een mogelijke verklaring voor het feit er een negatief effect van SES op schoolbetrokkenheid is gevonden onder allochtone jongeren zou kunnen

zijn dat de allochtone jongeren met een lagere SES meer gemotiveerd zijn door de mobiliteitsoriëntatie van de ouders die geëmigreerd zijn om hun kinderen een betere kans te geven (Meijnen, Rupp, & Veld, 2001). De motivatie voor school bij immigrantenjongeren met een lagere SES kan ook voortkomen uit de overtuiging dat zij door middel van een diploma meer kans op een baan hebben en hierdoor de familie kunnen onderhouden in de toekomst (Zhou & Bankston, 1998). Een andere mogelijke verklaring is dat het accent in de opvoeding van allochtone jongeren met een lagere SES meer ligt op gehoorzaamheid en het nakomen van plichten (Kalthoff, 2009). Als deze jongeren ouders hebben die onderwijs belangrijk vinden zullen zij hierdoor wellicht minder snel geneigd zijn voortijdig school te verlaten. Voor autoctonen zou kunnen gelden dat zij zich over het algemeen vaker in een 'rijkere' omgeving bevinden dan allochtone jongeren. Als jongeren zich in een 'rijkere' omgeving bevinden doen zij meer positieve ervaringen op met school, zoals Rumberger (2001) al aangaf. Hierdoor hebben zij een hogere SES van het gezin wellicht niet eens zozeer nodig om tot deze ervaringen te komen.

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste zijn de vragenlijsten uitsluitend afgenomen bij vmbo-leerlingen. Ook is er enkel gebruik gemaakt van zelfrapportage en is het onderzoek uitgevoerd op maar vijf scholen in drie provincies, waardoor het niet representatief is voor heel Nederland. Verder hebben er maar weinig allochtone leerlingen aan het onderzoek deelgenomen en is er niet gekeken naar verschillen tussen de verschillende groepen etniciteiten; tussen deze groepen blijkt veel diversiteit te bestaan als het gaat om schooluitval (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2012b). Ten slotte kunnen er aan de hand van dit onderzoek geen causale verbanden aangetoond worden.

Ondanks deze beperkingen dragen de bevindingen van deze studie bij aan kennis en begrip van de invloed van gezinsfactoren op schoolbetrokkenheid bij autochtone en allochtone jongeren van het vmbo. Het feit dat er geen significant verschil is gevonden voor schoolbetrokkenheid tussen autoctonen en alloctonen is een bemoedigend resultaat, omdat in eerder onderzoek vaak werd gevonden dat allochtone jongeren vaker voortijdig schoolverlater zijn dan autochtone jongeren (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2012b). Allochtone jongeren vallen dus vaker voortijdig uit op school, maar dit wordt niet veroorzaakt door minder schoolbetrokkenheid. Welke factoren dan wel bijdragen aan het hogere percentage alloctonen onder voortijdige schoolverlaters zal nog verder moeten worden onderzocht. Een mogelijke verklaring kan zijn dat deze jongeren vaker mee moeten helpen thuis ten koste van school (Fulgini, Tseng, & Lam, 1999). Als scholen vermoeden dat hier sprake van is, is het belangrijk dat zij het belang van onderwijs duidelijk maken aan deze

ouders en bijvoorbeeld handvatten bieden hoe zij het thuis kunnen organiseren zonder de hulp van de jongere. Scholen zouden bij autochtone jongeren meer alert kunnen zijn op signalen van verminderde schoolbetrokkenheid en zo nodig maatregelen kunnen treffen om de ouderlijke steun te verhogen, bijvoorbeeld door middel van opvoedingsondersteuning aan te bieden aan de ouders. Verder zouden scholen waar relatief veel allochtone jongeren op zitten zich bij de aanpak van schooluitval niet zozeer alleen moeten richten op jongeren met een lagere SES, maar ook de jongeren met een hogere SES moeten monitoren. Een aanpak waarbij zowel de school als de ouders worden betrokken is het meest effectief tegen voortijdig schoolverlaten. Het is belangrijk dat scholen investeren in het tot stand komen van een verbondenheid met ouders, zodat er een goede afstemming kan ontstaan. Verder is gebleken dat inzetten op preventie meer effectief is dan richten op jongeren die al zijn uitgevallen op school (De Baat & Messing, 2012). Verder onderzoek zou zich kunnen richten op de verschillen tussen de groepen allochtonen.

Referenties

- Boyce, W., Torsheim, T., Currie, C., & Zambon, A. (2006). The Family Affluence Scale as a measure of national wealth: validation of an adolescent self-report measure. *Social Indicators Research*, 78, 473-487
- Caplan, N., Choy, M.H., & Whitmore, J.K. (1991). *Children of the boat people: A study of educational success*. Ann Arbor: University of Michigan Press
- Carbonaro, W.J. (1998). A little help from my friend's parents: Intergenerational closure and educational outcomes. *Sociology of Education*, 71, 295-313
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2008). *Jaarrapport integratie 2008*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Verkregen op 10 juni 2013 van <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/37812C9B-39B7-46FC-A893-294F18933E81/0/2008b61pub.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2012a). *Statistiek saai? CBS-cijfers komen tot leven op een kaart*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Verkregen op 23 mei 2013 van <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/02/14/statistiek-saai-cbs-cijfers-komen-tot-leven-op-een-kaart/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2012b). *Landelijke Jeugdmonitor. Jaarrapport 2012*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Verkregen op 10 juni 2013 van <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/8FFDE19E-E1C9-4E14-A5A3-46895E66D8BD/0/2012g93pub.pdf>
- De Baat, M., & Messing, C. (2012). *Wat werkt bij het voorkomen van schoolverzuim en*

- voortijdig schoolverlaten? Nederlands Jeugdinstituut. Verkregen op 5 juli 2013 van http://nji.nl/nji/dossierDownloads/Watwerkt_VSVenverzuim.pdf
- Distelbrink, M., & Pels, T. (2000). Opvoeding in het gezin en integratie in het onderwijs. In Pels, T. (Red.), *Opvoeding en Integratie*. Assen: Van Gorcum
- Dornbusch, S.M, Ritter, P.L., Mont-Reynaud, R., & Chen, Z. (1990). Family Decision Making and Academic Performance in a Diverse High School Population. *Journal of Adolescent Research*, 5, 143-160
- Fredricks, J.A., Blumenfeld, P., Friedel, J., & Paris, A. (2005). School engagement. In K. A. Moore, & L. H. Lippman (Red.), *What do children need to flourish? Conceptualizing and measuring indicators of positive development*. New York, NY: Springer.
- Fuligni, A.J. (1998). The adjustment of Children from Immigrant families. *Current directions in psychological science*, 7, 99-103
- Fuligni, A.J., Tseng, V., & Lam, M. (1999). Attitudes toward Family Obligations among American Adolescents with Asian, Latin American, and European Backgrounds. *Child Development*, 70, 1030–1044
- Garcia-Reid, P. (2007). Examining Social Capital as a Mechanism for Improving School Engagement Among Low Income Hispanic Girls. *Youth Society*, 39, 164-181
- Gonzalez-De Hass, A.R., Willems, P.P., & Doan Holbein, M.F. (2005). Examining the Relationship Between Parental Involvement and Student Motivation. *Educational Psychology Review*, 17, 99-123
- Hallinan, M.T., & Williams, R.A. (1990). Students' characteristics and the peer-influence process. *Sociology of Education*, 63, 122-132
- Helgeson, V.S. (1993). Two Important Distinctions in Social Support: Kind of Support and

- Perceived Versus Received. *Journal of applied Social Psychology*, 23, 825-845
- Hill, C. R., & Stafford, F.P. (n.d.). Family background and lifetime earnings. In Juster, F.T. (Red.). *The distribution of economic well-being*. Cambridge, Mass.: Ballinger
- Kalthoff, H. (2009). Opvoedingsondersteuning aan migrantengezinnen schiet tekort. Een pleidooi voor een krachtig opvoedoffensief. *Jeugd en Co*, 4, 8-18
- Meijnen, W., Rupp, J.C.C., & Veld, T. (2001). *Succesvolle allochtone leerlingen*. Leuven-Apeldoorn: Garant
- Moore, D. S., & McCabe, G. P. (2007). *Introduction to the practice of statistics*. New York, NY: W. H. Freeman and Company
- Ogbu, J.U. (1990). Minority Education in Comparative Perspective. *Journal of Negro Education*, 59, 45-57
- Rumberger, R.W. (1983). Dropping Out of High School: The Influence of Race, Sex, and Family Background. *American Educational Research Journal*, 20, 199-220
- Rumberger, R.W. (1987). High School drop outs: A review of issues and evidence. *Review of Educational Research*, 57, 101-121
- Rumberger, R.W. (2001). *Why Students Drop Out of School and What Can be Done*. Verkregen op 7 januari 2013, van: <http://civilrightsproject.ucla.edu/research/k-12-education/school-dropouts/why-students-drop-out-of-school-and-what-can-be-done/rumberger-why-students-dropout-2001.pdf>
- South, S.J., Haynie, D.L., & Bose, S. (2007). *Student mobility and school dropout*. *Social Science Research*, 36, 68-94
- Traag, T., & van der Velden, R.K.W. (2011). Early school-leaving in the Netherlands: the role of family resources, school composition and background characteristics in early

- school-leaving in lower secondary education. *Irish Educational Studies*, 30, 45-62
- Valk, J. (2012). *Drop out in relatie tot schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid* (Master's thesis, Universiteit Leiden, Pedagogische Wetenschappen, Leiden). Verkregen op 9 januari 2013 van <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/19100>
- Van Daal, H.J., Broenink, N., Kromontono, E., & Tabibian, N. (2002). Bevordering van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie op basisscholen. *Verweij-Jonker Instituut*. Verkregen op 7 augustus 2013 van http://www.verweijjonker.nl/doc/jeugd/3296_Ouderbetrokkenheid.pdf
- Van Ours, J.C., & Veenman, J. (1999). The Netherlands: Old emigrants – young immigrant country. *Institute for the Study of Labor (IZA)*. Verkregen op 10 juni 2013 van <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/20914/1/dp80.pdf>
- Vedder, P., Boekaerts, M., & Seegers, G. (2005). Perceived Social Support and Well Being in School; The Role of Students' Ethnicity. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 269 – 278.
- Vedder, P., Kook, H., & Muysken, P. (1996). Language choice and functional differentiation of languages in bilingual parent-child reading. *Applied Psycholinguist*, 17, 461–484.
- Zhou, M., & Bankston, C.L. (1998). *Growing up American: How Vietnamese children adapt to life in the United States*. New York, NY: Russell Sage Foundation.